

Principiel udtalelse om lægers samfundsansvar og De Etske Principper

Resumé:

Lægeforeningens Etske Principper er vigtige pejlemærker for læger. Lever læger ikke op til de grundlæggende standarder, som principperne udtrykker, er der risiko for, at samfundet mister tilliden til lægestanden.

Lægen skal udvise en stærk faglig integritet ved brug af knappe sundhedsressourcer. Lægen skal først og fremmest varetage patientens tarv. Dette kan dog ikke stå alene, og lægen må også inddrage hensynet til samfundets situation og samlede kapacitet. Dette gælder ikke mindst ved en pandemi som den aktuelle.

Lægen skal følge myndighedernes retningslinjer. Det er ikke op til lægen at udstikke egne retningslinjer i modstrid med myndighedernes retningslinjer, uanset om lægen måtte finde en anden adfærd mere hensigtsmæssig.

Det følger af de etiske principper, at læger ikke må udnytte deres position til uretmæssigt at give eller modtage knappe sundhedsressourcer.

Det vil være i strid med de etiske principper, hvis læger i deres faglige virke lader sig styre af økonomisk indtjening.

Det kan være et brud på værdighedskravet, hvis læger under en pandemi forfølger egne interesser forud for de pligter, som følger af lægens rolle og ansættelse.

Om principielle udtalelser fra Lægeetisk Nævn

Lægeetisk Nævn har mulighed for at afgive principielle udtalelser om et emne eller en handling i forhold til Lægeforeningens Etske Principper.

Formålet med en principiel udtalelse er at give vejledning til læger om, hvordan de i en given type situation bør gøre sig nogle relevante etiske overvejelser med udgangspunkt i de etiske principper.

Indledning og afgrænsning

Danmark står midt i en pandemi. Det er en situation, der påvirker alle, og der er naturligt nok en stor interesse for, hvordan sundhedsvæsenet og dets aktører håndterer krisen. Lægeetisk Nævn har fulgt mediernes beskrivelser af episoder i sundhedsvæsenet, der synes at være kritisable. Der beskrives sager, hvor læger angiveligt har søgt egen vinding eller plejet egne interesser forud for de pligter, de som læger har over for patienter og for samfundet.

De etiske principper er vigtige pejlemærker for læger, ikke mindst i krisetider. Lever nogle læger ikke op til de grundlæggende standarder, som principperne udtrykker, er der risiko for, at samfundet mister tilliden til

lægestanden. Lægeetisk Nævn har på den baggrund diskuteret, om en eller flere af de i medierne beskrevne episoder skal tages op i nævnet med henblik på en konkret vurdering af, om Lægeforeningens Ethiske Principper er fulgt i de pågældende sager. Uanset de fleste af episoderne er beskrevet som havende baggrund i egne interesser, så er de dog meget forskellige både i forhold til de interesser, der forfølges, og de situationer som de pågældende læger har befundet sig i. Nævnet lægger til grund, at relevante myndigheder forfølger tilsidesættelse af regler og aftaler i de tilfælde, hvor noget sådant af grovere art er forekommet.

Nævnet finder det på den baggrund hensigtsmæssigt at udtale sig mere generelt om de etiske princippers betydning under en samfundskrise med særlig fokus på *typer af situationer*, hvor lægen skal være opmærksom på et eller flere af de etiske principper. Det er således vigtigt at pointere, at nævnet derved ikke udtrykker kritik af konkrete læger, men alene forholder sig til typer af handlinger generelt.

Det er samtidig vigtigt for Lægeetisk Nævn at nævne de mange læger, som har ydet en stor indsats under den aktuelle pandemi. Det fremherskende billede har været, at læger stiller op, hvor der er brug for dem, og tilsidesætter egne behov og interesser på bekostning af familieliv og fritid.

Lægers samfundsansvar og De Ethiske Principper

At læger har et ansvar rettet mod samfundet fremgår af de etiske principper, nr. 21, 22 og 23.

Anvendelse af sundhedsressourcer

Det angives i princip nr. 21, at lægen skal bidrage til sundhed i samfundet og anvende sundhedsressourcer hensigtsmæssigt. Hvis lægen bliver opmærksom på uhensigtsmæssige forhold, bør lægen gøre opmærksom på dette.

Det følger af denne fordring, at lægen skal udvise en stærk faglig integritet ved brug af knappe sundhedsressourcer. Dette gælder ikke mindst i situationer med udbredt samfundssmitte og mangel på vitale ressourcer. Der berettes imidlertid i medierne om episoder, hvor læger har set muligheder for en øget indtjening ved utraditionelle eller unødvendige ydelser eller ved at indgå i andre konstellationer end vanlig lægevirksomhed.

Der kan være mange fortolkningsmuligheder i de enkelte sager, og Lægeetisk Nævn vil som nævnt ikke forholde sig til konkrete episoder, som nævnet ikke har kendskab til, udover hvad der er beskrevet i medierne. Det essentielle efter princip nr. 21 er, at lægen i alle sammenhænge nøje må overveje sin anvendelse af sundhedsressourcer. Lægen skal først og fremmest varetage hensynet til patienten og anlægge et fagligt skøn ved forbrug af sundhedsydelser, men ud over det må lægen også inddrage hensynet til samfundets situation og samlede kapacitet. Dette gælder ikke mindst ved en pandemi som den aktuelle.

Anvendelse af sundhedsressourcer med det hovedformål at forfølge egne økonomiske interesser, vil klart være en overtrædelse af princip nr. 21.

Respekt for love, regler og retningslinjer

Det følger af princip nr. 22, at lægen skal kende og respektere love, regler og retningslinjer, som er relevante for lægens arbejde. Under en pandemi som den aktuelle Covid-19 er der mangel på vitale ting som fx værnemidler, testfaciliteter og ikke mindst vacciner. Det er sundhedsmyndighedernes opgave at udstikke retningslinjer for fordeling af disse knappe goder. Medierne har beskrevet, at nogle læger ikke har fulgt retningslinjerne.

Det er ikke Lægeetisk Nævns opgave at fortolke gældende retningslinjer fra sundhedsmyndigheder, eller at tage stilling til om disse er overtrådt. Nævnets fokus er derimod på de krav, som de etiske principper stiller til lægens handlinger.

Den etiske fordring til lægen, som udtrykt i princip nr. 22, er et krav til lægen om at følge myndighedernes retningslinjer. Hvis lægen finder disse retningslinjer uhensigtsmæssige, bør lægen gøre opmærksom på dette, men det er altså ikke op til lægen selv at udstikke egne retningslinjer i modstrid med myndighedernes retningslinjer, uanset om lægen måtte finde en anden adfærd mere hensigtsmæssig.

Det vil være en overtrædelse af princip nr. 22, hvis lægen bevidst og i modstrid med sundhedsmyndighedernes bindende retningslinjer handler på egen hånd.

Personlige værdier og interesser

Også læger kan i en pandemi blive smittede, ligesom læger har familie og venner, som de holder af, og som de kan være bekymrede for, kan blive smittet. Personlige værdier eller interesser kan influere på lægens dømmekraft, og det er vigtigt, at lægen er opmærksom herpå og undgår at komme i dilemmaer, som sætter fagligheden over styr. Princip nr. 23 pointerer vigtigheden af, at lægen bevarer sin uafhængighed.

Det følger af de etiske principper, at læger ikke må udnytte deres position til uretmæssigt at give eller modtage knappe sundhedsressourcer. Et eksempel på handlinger, der vil være en overtrædelse af både princip nr. 22 og princip nr. 23 vil være, hvis læger uden aftalemæssige eller saglige begrundelser og i modstrid med sundhedsmyndighedernes retningslinjer bruger deres stilling til at komme foran i vaccinekøen til sig selv, familie, venner, kolleger m.v.

Lægerollen og værdighedskravet

I 2018 vedtog Lægeforeningens repræsentantskab Lægeforeningens Etiske Principper. Principperne beskriver de etiske forpligtelser, læger har over for patienter, kolleger, samfundet og sig selv. Formålet med principperne er at fremme god lægegerning og derved understøtte tilliden til lægestanden.

Det anføres i præambelen, at "... Derfor skal lægen altid handle på en måde, som viser lægen værdig til den tillid fra patienter, kolleger og samfund, som varetagelse af lægerollen kræver". Dette afspejler, at anledningen til udformningen af de lægeetiske principper netop var, at "... tillid både til den enkelte læge og lægestanden" var blevet svigtet i en række tilfælde.

Kendetegn ved en pandemi er udbredt smittefare. Der kan være tale om en ukendt sygdom og måske kun få behandlingsmuligheder, der kan være høj dødelighed, og det videnskabelige billede diffust og hastigt i forandring. Det er lægernes opgave at håndtere dette samtidig med at fremstå som tryghedsskabende fagpersoner overfor de ramte familier og mere samfundsrettet i mediebildet. Lægestanden er en central aktør under en pandemi, og samfundet giver i vid udstrækning lægestanden beføjelser, i tillid til at læger forvalter knappe sundhedsressourcer på den bedst mulige måde.

Værdighedskravet til læger indebærer et krav om, at lægen forvalter sin lægelige autoritet og sine lægelige rettigheder redeligt. I en samfundskrise som den nuværende Covid-19 pandemi er det afgørende, at samfundet har tillid til, at læger handler til samfundets bedste, og at de på en redelig måde forvalter de særlige rettigheder, de er blevet tildelt i form af ressourcer, autoritet, status m.v.

Lægeetisk Nævn finder på den baggrund, at der kan være en særlig risiko for, at samfundet mister tilliden til lægestanden, hvis læger i den nuværende situation forfølger egne interesser forud for de pligter, som følger af lægens rolle og ansættelse.

En pandemi som den aktuelle Covid-19 rammer samfundet hårdt, både menneskeligt og økonomisk. Det er Lægeetisk Nævns opfattelse, at hvis læger i deres faglige virke foretager dispositioner knyttet til denne situation med det formål at få en øget økonomisk indtjening eller anden form for personlig vinding, vil lægen have forbrudt sig mod både konkrete etiske principper og mod værdighedskravet.

